

Timo Kinnunen
Särkiniementie 16 A 41
70700 Kuopio
Finland

Värni ja Sortavala go-go

Johdanto

Olen kirjoittanut tämän esityksen jo 27.02.1995 ollessani Joensuun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen järjestämällä lähialueyhteistyön kurssilla. Tämä on raportti matkasta, jonka kurssi teki Värnin "teollisuusalueelle" - ja Sortavalaan. Tuolloin en tiennyt, että matka olisi samalla retki isäni äidin synty - ja asunsijoille, sillä sijaitseehan entinen Pälkjärven kunta ihan siinä hollilla, sekä Kuhilasvaarat ja kaikki. Mutta tuolloin minun tehtäväni oli arvoida kustannusalan mahdollisuuksia Karjalan tasavallassa. Kuvittelin tuolloin, että raportissa pitäisi kuvata asioita juuri kuten ne näkee, ja että tarkoituksena olisi etsiä totuutta - eikä menetellä niin, että lopulta esitetyt asiat tuntuvat mukavilta suussa, ja muita ei mitenkään sanoin ärsytetä. Suurin osa tekemästani raportista julkaistiinkin kurssin "yhteisjulkaisussa", nimeltään "Teknologiakylä Värni", mutta koska sen arvoisat "toimittajat" katsoivat parhaaksi sensuroida tekstistä joitakin osia minulta asiaa edes kysymättä, katson itselläni olevan tiettyjä oikeuksia korjata asiaa. Poistetut lauseet kuvaavat mielestäni tuokiokuvina erityisen osuvasti tätä entisen Neuvostoliiton raja-alueita, ja myös osin suomalaistenkin toimintaa siellä. Koko Karjala - kysymyksen takana on varmasti vieläkin runsaasti puhtaita, itsekkäitä hyätymisnäkökohtia, ja silkkää riistaa. Jotkut puhuivatkin ikäänkuin suulla suuremmalla "markan kotiuttamisen" tärkeydestä. Hienoja sanoja kerta kaikkiaan. Tällaisia tekemästani raportista sensuroituja otteita olivat mm. kuvaus suomalaisista tukkirekoista, jotka Linkolan ilmaisua käyttäen jyrisivät kohti Suomea "täynnä raakalaisen voimaa" - tai kuvaukset Värnistä, ja sen teollisuusalueesta, ja siinä erityisesti sentapaiset ilmaukset, kuten:

"metsäinen alue josta kohosi kuin usvasta valtavaa sikaenergiaa".

Epä ihme, että raportistani sensuroitiin myös teollisuusalueen "näköalatie" kuvaus:

"Kaksi pystykorvaista koiraa näytti selvittelevän välejäan läheisten, huonokuntoisten rakennusten tienoilla, puisten aitausten takana. Joitakin ihmisiä kulki loivaa rinnettä ylös ja alas kelkkoineen, ja pari kuorma-autoa koikkelehti ohitse alamäen suuntaan",

tai:

"Hetken siinä virkailtuamme, ja näköaloja turhaan etsittyämme lähdimme kohti Sortavalaa, jonka varrella sitten läysimme bensiininjakelupisteen - eli pari venäläistä autoa, joista kauppa kävi. Tämäkin teollisuustontti näytti olevan metsää, vailla sen kiinteämpää rakennuskantaa",

tai:

"Ylipäättäänkin koko teollisuuskylä VÄRNI-suunitelma tuntui elävän vain papereilla. Niinpä ei olekaan ihme, että KGB:n entinen upseeri ei ollut Sortavalassa halukas ryhmäämme tapaamaan, sillä mitään kerrottavaa ei hänen mukaansa asiassa ollut.

Teknologiakylä Värni ja Sortavala kustannustoiminnan kannalta".

1. Yleistä

Pienimuotoisen kustannusalan kehityksen tulisi tukea ensisijaisesti virallisen, pysyvän, ja laillisen yhteiskuntakoneiston vahvistumista Karjalan tasavallassa, sekä siihen vähitellen nivoutuvien, korvaavien, joustavien koneistojen

syntymistä ja vahvistamista; syntyvä apparaatti kykenisi vuorostaan olemaan tasavertaisessa suhteessa ulkomaisiin yhteistyökumppaneihin, ja tekemään heidän kanssaan tasavertaisia sopimuksia. Vaikka jollakin maalla olisi äärettömästi sekä henkisiä, -että aineellisia resursseja, mutta sillä ei olisi hallussaan, tai ominaisuutenaan niitä manereita, joilla muut ovat tasavertaisessa vuorovaikutuksessa toisiinsa, joutuu se enemmän tai vähemmän muiden hyädyntämäksi - kaikesta potentiaalisesta vallastaan huolimatta. Kustannusalan projekti ei pyri sellaiseen interventioon, jonka kautta hyädynnettäisiin pelkästään toisen resursseja, eikä se pyri puuttumaan Karjalan tasavallan sisäisiin asioihin. Yksikään suomalainen yritys, joka lähialueyhteistyän tiimoilla Karjalan tasavaltaan toimintojaan siirtää, ei voi vaikuttaa suoraan alueen sisäiseen lainsäädäntään, koska yrityksen osakkaat eivät ole Karjalan tasavallan äänivaltaisia kansalaisia. Toisaalta: Yksikään päätös, joka Karjalan tasavallassa tehdään, ei voi olla vailla heijastevaikutusta muualla maailmassa. Emme elä umpiossa. Henkilötasolla voidaan käyttää kaikkia henkisen vaikutuksen keinoja, ja todisteluja - niinkuin niitä nyt yleensä käytetään ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Tosiasia on, että minkä tahansa ulkomaisen yrityksen halukkuus tulla yhteistyöhän Karjalan tasavaltaan voi yksinkertaisesti estyä tasavallassa vallitsevan lainsäädännön vuoksi. Puhuttaessa pienimuotoisesta kustannusalan projektista, ja sen etenemisestä, voidaan sanoa, että tämälntapaisen pienen projektin toiminnassa eivät aktualisoidu ne samaiset vaateet, joita valtiot, ja niiden väliset instanssit asettavat annetun avun ehdoksi, tai että pieni projekti aiheuttaisi suuria paineita kohdemaan lainsäädännön sopeuttamiseen muiden maiden lainsäädännön suhteen. Lait säädetään kohdemaissa, ei avustavassa maassa, ja sillä hyvä. Kuitenkin, mitä suurempi projekti, ja mitä mittavampi panos sekä kohde- että vastaanottajamaalla tällaisessa yrityksessä on, sitä nopeammin lainsäädännön muutoksen tarve manifestoituu - mikäli tavoitteena on laajeneva kansainvälinen yhteistyä. Suomen kahdenväliset [suuret] avustustoimet keskittyvät Suomen lähialueilla Venäjän Federaatiossa Murmanskiin, Karjalan tasavaltaan, Pietariin ja Lenigradin alueelle sekä Baltian maihin. Suomi pyrkii kahdenvälisillä avustustoimilla luomaan edellytyksiä taloudelliselle ja teolliselle yhteistyälle. Tavoitteena on myös tasapainoisen yhteiskunnallisen kehityksen turvaaminen sekä Suomeen suoraan tai epäsuorasti vaikuttavien tai uhkaavien ilmiäiden estäminen tai vähentäminen. Yleisesti avun saajan tulee sitoutua yhteisten ohjelmien ja hankkeiden toteutukseen omalla rahoituksella tai muulla panoksella.

Läntiset teollisuusmaat ja kansalliset rahoituslaitokset ovat asettaneet KIE- ja UIV-valtioiden avustustoimille tiettyjä poliittisia- ja taloudellisia ehtoja. OECD-maiden koordinaatioryhmä [G-24] edellyttää vastaanottajamaissa pyrkimystä demokraattiseen poliittiseen järjestelmään ja siirtymistä markkinatalouteen, ihmisoikeuksien kunnioittamista ja oikeusvaltion periaatteiden soveltamista. Kansainvälisen valuuttarahaston [IMF] maksatustuen ja Maailmanpankin rakennusnopeutusluottojen sekä sektorikohtaisen lainoituksen edellytyksenä on aomaa ja IMF:n sopimus noudatettavasta talouspolitiikasta. Samantapaisia ehdollisia rakenteita sisältyy myöskin Euroopan Unionin, ja LOME-maiden välisiin sopimuksiin. Suomi on multilateraalisen avustustoiminnan [mm. G-24, IMF, EBRD] puitteissa noudattanut kansainvälisessä koordinaatistossa hyväksyttyä ehdollisuutta. Suomen lähtäkohtana itäisen Keski-Euroopan ja Itä-Euroopan avustustoiminnassa on edistää moniarvoisen parlamentarismiin perustuvan demokratian kehittämistä, oikeusvaltion periaatteiden ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen noudattamista, sekä siirtymistä markkinatalouteen tukemalla vakaan taloudellisen kehityksen perusedellytyksiä.

Pienimuotoinen kustannustoiminnan projekti on luonteeltaan sellainen, ettei se ainakaan huononna Karjalan tasavallassa vallitsevaa tilannetta -mikä on määritelty edellä yleisissä suuntaviivoissa. Toisaalta kustannusalan projektia luonnehtii tietty puolueettomuus - tiettyyn rajaan saakka. Projekti ei esimerkiksi pyri asettumaan yhdenkään etnisen ryhmittymän puolelle, tai edistämään minkään erillisen ryhmittymän intressejä. Mitä suomalaisen panoksen pitkäaikaiseen läsnäoloon tulee, karakterisoi toimintaa samanaikaisesti sekä lyhytaikaisuus - että pyrkimys käynnistetyn toiminnon vakiinnuttamiseen. Niinpä suomalaisen osapuolen aktiivista osallistumista vähennetään asteittain, ja jo alusta saakka toiminnan tulee nivoutua muihin alueella harjoitettuihin

aktiviteetteihin, ja tukea niitä. Vaikka huomioitavana ovat myöskin Venäjän Federaation, Karjalan tasavallan, Suomen-, ja Euroopan Unionin kauppa-, ja yhteiskuntapoliittiset etunäkäkohdat, sekä erilaisten kansalais-, ja muiden järjestäjien aktiviteetit, sopimukset, ja toiveet, niin projektin tulisi tyydyttää erityisesti Karjalan tasavallan etuja, ja sen mahdollisuuksia luoda itsenäisesti tasavertaisia suhteita ulkovaltoihin - huomioiden myös Venäjän Federaation intressit, ja muut tasavallan kehitykseen vaikuttavat tekijät. Nämä seikat taas ovat sillä tasolla, jonne kustannustoiminnan projekti ei yllä. Kustannusprojektin alkuvaiheessa siihen kiinnittyviä valtiollisia, -kielellisiä, -tai etnisiä intressejä voi olla runsaastikin. Voidaan esimerkiksi toivoa, että toimitettaisiin ja kustannettaisiin pelkästään venäjänkielistä materiaalia, ja edistettäisiin venäjänkielen vakiintumista alueella. Karjalan tasavallan alueella on jo voimakas venäjänkielen hegemonia, ja se ei tarvitse ainakaan pienimuotoista kustannustoimintaa sitä ylläpitääkseen. Toisaalta projektiin voi kohdistua vaade, että huomioitaisiin pääasiassa suomen-, ja karjalankielisiä tekstejä, ja edistettäisiin näiden vähemmistökulttuurien asemaa. Todettakoon, että molempia näistä intresseistä voidaan tukea, mutta tuki ei ole oikeutettua niinkään kielellisistä syistä, vaan tarjotun materiaalin laadusta. Tämä koskee myös muilla kielillä, kuten englannilla tai ranskalla kirjoitettuja ja painettuja julkaisuja.

Tämä puolueettomuuden strategia johtuu yksinkertaisesti siitä, että Karjalan tasavallan pieni väestämäärä ei riitä pilkottuna taloudellisesti kannattavan toiminnan asiakas- ja kuluttajakunnaksi, mutta myös siitä, että muilla kielillä, kuten englannilla ja ranskalla kustannettavien ja painettavien julkaisujen määrä tulee jäämään pieneksi, ja ne palvelevat erityisryhmiä. Eräänä syynä toiminnan laajamuotoisuuden vaateeseen on se, että Karjalan tasavallassa on jo kustannus- ja julkaisutoimintaa, kuten useita, jatkuvasti- tai kausiluontoisesti ilmestyviä lehtiä, sekä Petroskoin yliopiston harjoittamaa julkaisutoimintaa, ja saatavilla on myös joitakin erillisiä julkaisuja. Tämän lisäksi on vireillä muitakin samansuuntaisia projekteja, kuten Suomen ja Venäjän kansojen ystävyysseuran "Naapuri tutuksi"-projekti, jonka tarkoituksena on tuottaa tietoa Suomesta Karjalan tasavaltaan. Kysymys kuuluukin: mitä erityistä lisää kustannusalan projekti voisi tuoda tähän tarjontaan? Eräänä tekijänä on projektin pyrkimys lisääntyvään kansainväliseen kustannustoimintaan - ajateltakoonpa vaikkapa Karjala-tietouden levittämistä Eurooppaan, ja Karjalaan suuntautuvan mielenkiinnon lisääntymistä, ja sen vaikutusta matkailun kehittymiseen. Toisena tekijänä on kansainvälisen, hyvälaatuisen kirjallisuuden välittäminen karjalaiselle lukijakunnalle. Kolmantena voisi olla kansainvälisen lehdistän saatavuus, artikkelien kääntäminen, ja jakelu - kuten myös karjalaisen kirjallisuuden ja lehtiartikkelien kääntäminen muille kielille, ja välittäminen näin laajemmalle lukijakunnalle. Epäilemättä tämänsuuntaista toimintaa on jo ollutkin Karjalan tasavallassa - erityisesti Petroskoin yliopiston toimesta - mutta sen omimpana osaamialueena on ollut tieteellinen julkaisutoiminta.

Kustannusalan projektin reunaehdot ovat kysyntä ja tarjonta, ei niinkään käytetty kieli. Se, että projektiin ei sisälly tällä hetkellä erityisiä tulevaisuuden visioita johtuu siitä, että suurinta osaa niistä ei kuitenkaan voitaisi välittämästi, tai edes lähitulevaisuudessa täyttää. Läntisiä markkinoita ja asiakaskuntaa ajatellen, projektin suomalainen osapuoli toimisi käyntiinsaattavana, ja kontakteja luovana voimana - yhdessä venäläisen osapuolen kanssa. Jatkossa tätäkin toimintaa hoitaisi ja ylläpitäisi enenevässä määrin venäläinen osapuoli. Venäläiset kotimarkkina-alueet, ja niiden luominen, olisivat jo alusta asti venäläisen osapuolen käsissä, sillä juuri he tuntevat ne parhaiten. Pyrittäessä pelkkään kaupallisuuteen, monet toivotuista vaihtoehtoista karsiutuisivat melkoisella varmuudella pois. Tämäntapainen valinta johtaa siihen, että valtaosan kaikesta tuotannosta tulisi yltää suuriin myyntilukuihin - mikäli halutaan mahdollisimman suurta tulosta. Kuitenkin, pelkästään orientoiduttaessa tähän suuntaan, ollaan pakotettuja tuottamaan materiaalia, jonka taiteellinen ja kulttuurillinen arvo on vähintäänkin kyseenalainen. Onhan niin, että osa kaupallisessa mielessä edullisesta, tai kannattavasta materiaalista sisältää arvoja, jotka eivät edusta ainakaan demokratian, - tai ihmisoikeuksien ihanteita. Niinpä niiden kustantaminen ei ole myöskään niiden poliittisten-, tai taloudellisten ehtojen mukaista, joilla

avustustoiminnalle on annettu. Tosaalta: Mikäli tavoitteena on vallitsevien, hyvien kulttuurillisten arvojen vaaliminen ja edistäminen, koulujen oppimateriaalin tuottaminen, vähemmistöjen kielen säilyttäminen, tai jokin muu vastaavanlainen toiminta, tulisi toiminnalla olla yhteiskunnan antamaa jatkuvaa tukea.

Tämä kaikki tarkoittaa sitä, että omistussuhteet kustannusalan projektissa tulisi harkita perusteellisesti jo ennen toiminnan käynnistämistä, ja sen laajentumista, koska eniten omistava voi määrätä pitkälle tuotannon suuntaa. Näistä syistä johtuen tavoiteltuna lopputuloksena ei tulisi olla omistussuhteiltaan pelkästään ulkomainen yritys - erityisesti sellainen, jonka osakkeiden kulloinenkin arvo riippuu saavutetusta tuloksesta, ja vain siitä, koska jonkun liiketaloudellisesti heikon vuoden lopputuloksena voi olla konkurssi, ja koko toiminnan loppuminen. Ajateltaessa kestävää yhteiskuntakehitystä Karjalan tasavallassa yleensä, ja sen suhdetta ulkomaiseen yritystoimintaan, voidaan todeta yleisesti, että tasavalta menettäisi lisääntyvän ulkomaisen rahoituksen kautta itsenäistä päätäntävaltaansa omien resurssiansa käytystä, mikäli näitä seikkoja ei kirjata jo alustaviin kirjallisiin sopimuksiin erikseen. Sen lisäksi, että kustannusalan projektissa huomioidaan tarkoin tietyt, valtiolliset edut, ja viralliset [lailliset] yhteiskuntakoneistot, tulisi projektin yleisen kulkukaavan edetä, erityisesti alussa niin, että pienet ja muuntautumiskykyiset yksiköt [kuten yksittäiset henkilöt] saattaisivat toimintaa käyntiin - tehden keskinäisiä sopimuksia työnjaosta, aikataulusta, ja konkreettien toimintojen käynnistämisestä. Aivan alkuvaiheessa projektin palveluksessa tulisi olla mielummin sekä venäjää-että suomea hallitseva, Karjalan tasavallan kansalainen, ja häntä varten toimitilat, joka olisi varustettu puhelimella, faksilla, ja monistuskoneella, joka voisi olla integroitu laite. Tämä henkilö voitaisiin kouluttaa tehtäviinsä erikseen, mikäli tarvetta ilmenisi. Kustannusalan projektia kehitettäessä tulisi tukeutua myös yhteiskunnassa oleviin vitaaleihin koneistoihin, jotka ovat ottaneet hoitaakseen eräitä Federaation, tai tasavallan virallisten organisaatioiden, tai valtionyritysten, ja pankkien tehtäviä - kuten polttoainejakelun, tai ulkomaisen valuutan hankkimisen maahan. Tämänhetken Karjalan tasavallassa pääosa yritystoimintaa on erilaista, pienimuotoista tienvarsi- ja katukauppaa; myös näiden ihmisten joukosta tulee myös etsiä yhteistyökumppaneita - kuitenkin ajautumatta kriminaaliin yhteistyösuhteeseen heidän kanssaan. Epäviralliset aktiviteetit viittaavat tiettyyn organisoitumisasteeseen, sekä yritteliäisyyteen, joka hyödyntää tarjolla olevia mahdollisuuksia, kuten mm. ruplan ja ulkomaisten valuuttojen epäsuhtaa, puutteellista jakelutekniikkaa, sekä yhteiskuntakoneiston tiettyjen osien tämänhetkistä tehottomuutta, ja varojen puutetta. Oletettavasti nämä epäviralliset tahot saattaisivat olla pitkällä tähtäimellä kiinnostuneita toiminnoista, joilla on vakiintuneempi luonne, koska valuuttojen välinen epäsuhta ei ole ikuinen, ja logistiikka -yms. - ongelmat tullaan ratkaisemaan ilman heitäkin. Sitä pahempi heille, elleivät he ole halukkaita pysyvämpiin toiminnan muotoihin. Toisaalta: Ajan myötä näistä epävirallisista yhteiskuntakoneistoista tulee mitä todennäköisimmin osa virallista yhteiskuntakoneistoa.

2. Teknologia kylä Värni

KEHI-kurssin opintomatkan yhtenä kohteena Karjalan tasavallassa oli teollisuuskylä VÄRNI. Ennen matkaa jokaiselle oli jaettu teollisuuskylää koskevia asiapapereita, jotka olivat pääasiassa suunnitelmia ja karttoja. Tämän SUUNNITTELUKESKUS OY:n laatiman selvityksen mukaan projektin suomalaisina osakkaina on viisi Keski-Karjalan kuntaa, sekä joitakin yksityisiä tahoja. Projektin suomalaisina ohjaajina ovat tehdyn suunnitelman mukaan toimineet Kesälahden Maansiirto Oy:n toimitusjohtaja Kalervo Jaatinen, Kiteen kaupunginjohtaja Pekka Ikonen, sekä Värtsilän kunnanjohtaja Pentti Huttunen. Projektin venäläistä ohjaavaa osapuolta edustavat Värtsilän rautatehtaan johtaja Viktor Kamelin, Sortavalan kaupungin johtaja Valeri Varja, sekä Sortavalan kaupunkineuvoston puheenjohtaja Viktor Bodganov. Projektin koordinaattorina on toiminut Kesälahden kunnan elinkeinoasiamies Kari Oksanen. Rahallista tukea projekti on saanut Pohjois-Karjalan lääninhallitukselta, ja lääninhallituksen puolesta ohjaavana henkilönä on toiminut erikoissuunnittelija Markku Ahtiainen.

Suunnittelukeskuksen puolesta vastuullisena työn laatijana on ollut arkkitehti Rauno Ali-Kovero. Suunnitelmat näyttivät paperilla varsin hyviltä, ja tämän lisäksi Värtsilän kunta oli tehnyt sopimuksen Venäjän Värtsilän kanssa, jossa venäläisinä allekirjoittajina olivat Värtsilän kyläneuvoston hallintojohtaja Ju. Panov, ja Venäjä-Suomi -yhdistyksen puheenjohtaja P. Antonova. Kun matkan aikana tapasimme Värtsilän kunnanjohtaja Pentti Huttusen, hän kuitenkin kertoi, ettei ollut pitkään aikaan ollut aktiivisesti tekemisissä VÄRNI-projektin kanssa. Ne harvat suomalaiset tarjokkaat, joita ajan kuluessa oli tarjolle ilmaantunut, olivat luvaneet paljon, mutta tuoneet mukanaan vähän, tai ei mitään muuta kuin "henkistä pääomaa". Tällaisia ideanikkareita on kierrellyt jo vuosikausia suomen eri kuntia, joten heitä on odotettavissa jatkossa enemmänkin erityisesti lähialueyhteistyöprojekteihin. Kunnanjohtaja Huttunen esitteli varsin laajasti Värtsilän kunnan historiaa. Teollisuuskylä VÄRNI:n kehityksen kannalta suotuisalta enteeltä tuntui etukäteen Värtsilän kunnan kautta Venäjälle oleva rautatieyhteys, kuten myös helppo infrastruktuurin laajennettavuus Venäjän Värtsilään. Suotuisaa kehitystä ehkäisevällä tavalla vaikuttaa tässä Värtsilän kunnan varsin alhainen väkiluku, ja jopa sekin, että Niiralan raja-asetella työskentelevä henkilökunta asuu muualla kuin Värtsilän kunnassa. VÄRNI-projektin tehostomusko aiheuttanut sen, että Huttunen esitteli myös Värtsilän kuntaa koskevaa kaavas suunnitelmaa teollisuusalueineen. Kunnanjohtaja Huttunen epäili, että emme löytäisi teollisuuskylä VÄRNI:n tonttia, mutta että alueella oli toinenkin teollisuustontti, jonka saattaisimme löytääkin, ja että Sortavalassa voisimme lisäksi löytää entisen KGB:n upseerin, jonka vastuulla alue oli. Alue sijaitsi Sortavalan menevän tien varressa, ja siellä oli Huttusen mukaan tilapäinen bensiininjakelupiste, josta oikealle alue itse sijaitsi.

Näine tietoinemme ajoimme Jänisjoen yli Värtsilän kylän keskustaan, joka projektin alueanalyysin mukaan oli merkitty "arvokkaaksi kylämiljöökseksi" -josta tosin voi olla montaakin mieltä. Hetken edestakaisin kylän pääraittia ajettuamme päädyimme tielle, jonka varrella oli rivi puurakenteisia autotalleja, joiden vasemmalle puolelle jäi toiminnassa rautatehdas. Rautatehtaalle katsottaessa oikealle näkyi se, mitä VÄRNI:n teollisuustontista ylipäätään oli nähtävissä: metsäinen alue josta kohosi kuin "usvasta valtavaa sikaenergiaa" - kuten aluetta arvioimme. Alueanalyysin mukaan VÄRNI:lle varatusta teollisuustontista suunnilleen puolet on kosteikkomaata, ja hieman yli kolmannes siitä on toistuvaa tulva-alueita. Edelleen tietä ajettuamme vasemmalle puolelle jäi pinottuja, ja toisiaan vastakkain asetettuja rakennuselementtejä, sekä huonokuntoinen sähkölinja - kunnes tulimme "näköalatieksi" merkitylle tieosuudelle, jossa etsimme näköaloja: Kaksi pystykorvaista koiraa näytti selvittelevän välejäan lähesten, huonokuntoisten rakennusten tienoilla, puisten aitausten takana. Joitakin ihmisiä kulki loivaa rinnettä ylös ja alas kelkkoineen, ja pari kuorma-autoa koikkelehti ohitse alamäen suuntaan. Hetken siinä virkailtuamme, ja näköaloja turhaan etsittyämme lähdimme kohti Sortavalaa, jonka varrella sitten läysimme bensiininjakelupisteen - eli pari venäläistä autoa, joista kauppa kävi. Tämäkin teollisuustontti näytti olevan metsää, vailla sen kiinteämpää rakennuskantaa. Suotuisia edellytyksiä kustannusalan toiminnalle ei Värtsilän kylästä löytynyt - valitettavasti. Ylipäätäänkin koko teollisuuskylä VÄRNI-suunnitelma tuntui elävän vain papereilla. Niinpä ei olekaan ihme, että KGB:n entinen upseeri ei ollut Sortavalassa halukas ryhmäämme tapaamaan, sillä mitään kerrottavaa ei hänen mukaansa asiassa ollut -kuten hän puhelimesta Sortavalassa Katri Karkiselle kertoi.

3. Sortavalan tie (ja Yhteishyvän kauppa)

Sortavalan tie on kenties kesällä hyväkuntoinen, mutta nyt, kenties sään, tai voimakkaan suolauksen ansiosta sekä se, että Värtsilän kylän tiet olivat rasittavia kulkea. Tien molemmin puolin kasvoi tiheähköä, hakkaamatonta metsää - näky, jota Suomessa ei enää juurikaan näe. Tätä harvinaista onnea kesti Sortavalan saakka, joskin onnen keskeyttivät ajoittain suomalaiset tukkirekat, jotka "täynnä raakalaisen voimaa" jyrisivät kohti Värtsilän kylää. Hyvällä kelillä Sortavalan tie on ehdottomasti hyvinkin kulkukelpoinen, ja siitä syystä myös valttikortti ajatellen liikennäintiä Niiralan raja-asetalta Sortavalan, ja siitä muuanne.

4. Sortavala

Sortavala näytti kaupunkina huomattavasti ehyemmältä, ja sen rakennuskanta periaatteessa parempikuntoiselta kuin Värtsilän kylässä - onhan kyseessä sentään kaupunki - vaikkakin pieni. Mutta millaisia sortavalalaiset olivat? Jotkut heistä asettuivat luontevasti puheille, ja toiset kauppasivat erilaisia tavaroita yritteliäästi ja ystävällisesti, mutta ei röyhkeästi, kuten esimerkiksi Pietarissa. Puistikossa istuskellut ukko kyseli kuulumisiamme, ja kun kuuli että etsin rahanvaihtopaikkaa, hän sanoi pyytävänsä läheisessä baarissa olevia "poikia" opastamaan minut perille - ja niin tapahtuikin. "Poijat" valvoivat että sain valuuttani, ja poistuivat sitten kättään heilauttaen - ilman palkkion toivetta, tai välitöntä hyätymistä. Monet heistä olivat suomenkielentaitoisia, ja yleinen vaikutelma heistä oli viehättävä - sitä kysyi itseltään, mitä kehitys on heille tuova muassaan, ja millaisia he ovat kymmenen vuoden kuluttua.

Sortavalassa tutustuimme paikalliseen ravintola- ja hotellitoimintaan. Eräänä kohteena oli erityisesti hotelli Piipun Piha, jossa sijaitsee myös matkailutoimisto Drushba. Hotellin varustetaso yllätti myönteisesti - samoin kuin sen moderni hinnoitteluperiaate. Hotelli oli rakennettu vanhaan tehdasrakennukseen, joka sijaitsee laatokan rannan välittämässä läheisyydessä - tarjoten siten kulkuyhteydet vaikka maailman ääriin vesitse. Tarjolla on myös matkamuistomyymälä Lenininkadun ja Suvorovinkadun kulmauksessa, sekä valuuttabaari, grilli ja jäätelänmyyntiä. Tutustuimme myöskin joihinkin kauppoihin, ja niiden tavaravalikoimiin. Kummastusta niissä herätti vain se, että monet kulutustavarat olivat suhteellisen kalliita verrattuna alkoholijuomiin, kuten votkaan. Suomessa asiat ovat lähes päinvastoin. Eräänä kohteistamme olivat ravintolat, joista yhdessä ruokailimme. Ruoka oli hyvää, ja sitä oli runsaasti. Suomalaisten kannalta lähes kaikki palvelut, ja tavarat niinkään, olivat järkeensä halvempia kuin Suomessa - mikä saattaisi olla eräs niistä yllykkeistä, jotka lisääisivät matkailua, ja muuta elinkeinotoimintaa. Kuitenkaan tämän varaan ei elinkeinotoiminnan lisääntymistä voi pelkästään laskea, sillä valuuttojen välinen epäsuhta voi olla tilapäinen ilmiö. Pinnallisesti tarkastellen infrastruktuuri oli paljon odotettua korkeammalla tasolla, ja siten myös mahdollisuudet aloittaa kustannusalan projekti nimenomaan Sortavalasta hyvät; kaupungin matkailullinen arvo tulee nousemaan tulevina vuosina monistakin eri syistä. Toisaalta - kun elinkeinotoiminta vilkastuu, ja työpaikat sitä kautta lisääntyvät -saattavat poismuuttaneet nuoret hyvinkin palata takaisin etelästä ja pohjoisesta, minne sitten menneetkin. Erityisen hyvät mahdollisuudet kaupungilla olisi matkailun suunnalla, vaikka sen kausiluontoisuus onkin ilmeinen. Kehittämällä talvisia ulkoilulajeja voidaan tätä epäsuhtaa jonkin verran tasoittaa. Matkakohteina Sortavalan läheisyydessä sijaitse esimerkiksi Valamon museo- ja luonnonsuojelualue, sekä [suunniteltu] Laatokan luonnonpuisto laatokanhylkeineen, ja rantalehtoineen sen länsipuolella. Sortavalasta on lisäksi vesiyhteys Kitzin museo- ja luonnonsuojelualueelle äänisjärvellä, ja äänisjärven itäpuolella on Vodlajärven kansallispuisto, ja äänisjärven länsipuolella Kivatsun luonnonsuojelualue - jotka kaikki takaavat, että myös tulevaisuudessa on jotakin näytettävää Sortavalassa - tai sen läheisillä alueilla. Näiden lisäksi rajan pintaan on suunnitteilla muitakin suojelualueita. Näiden hyädyttäminen edellyttää kuitenkin laivakalustoa, ja tieliikenteen kehittämistä.